

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ανάλυση και Αντίληψη του Τοπίου

Ενότητα : Εισαγωγή

Κίζος Αθανάσιος

Τμήμα Γεωγραφίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας.....	4
2. Περιεχόμενα ενότητας.....	4
2.1 Εισαγωγή.....	4
2.1.1 Θεματολογία Διαλέξεων.....	4
2.2 Εισαγωγή στο Μάθημα, Παρουσίαση του Περιεχομένου και της Προβληματικής του Μαθήματος.....	5

1. Σκοποί ενότητας

Σκοποί της ενότητας αυτής είναι μια πρώτη εισαγωγή στο μάθημα και η παρουσίαση του περιεχομένου και της προβληματικής του μαθήματος.

2. Περιεχόμενα ενότητας

2.1 Εισαγωγή

Οι σημειώσεις που ακολουθούν αποτελούν συμπλήρωμα των παραδόσεων του Μαθήματος «Ανάλυση και Αντίληψη Τοπίου» του Τμήματος Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και των βιβλίων που δίνονται. Για περισσότερες λεπτομέρειες οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να ανατρέξουν στην ενδεικτική βιβλιογραφία που δίνεται στο τέλος των σημειώσεων αυτών.

Η δομή των σημειώσεων ακολουθεί αυτή των παραδόσεων και οργανώνεται σε 4 άνισες όσον αναφορά στην έκταση τους θεματικές ενότητες:

- Η πρώτη ενότητα αποτελεί μια εισαγωγή στις έννοιες του μαθήματος και στις μεθόδους ανάλυσης που χρησιμοποιούνται σε αυτό.
- Η δεύτερη ασχολείται με την πολυσημία της έννοιας του τοπίου και την 'ολότητα' ως βασικό χαρακτηριστικό των προσεγγίσεων που το αφορούν και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην πολιτισμική ανάγνωση του τοπίου (η εμπειρία του τοπίου, συμβολικά τοπία και ιστορίες πολιτισμικών τοπίων). Εδώ δίνεται επίσης και μια εισαγωγή στη θεωρία αντίληψης, συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με το τοπίο, μαζί με αναλυτικά εργαλεία για την κατανόηση των σχέσεων αυτών.
- Η τρίτη ενότητα προσφέρει μια σειρά από διαφορετικές ειδικές και τομεακές προσεγγίσεις (γεωλογική, οικολογική, παραγωγική, οπτική, φυσιολογική, αισθητική)
- Η τελευταία ενότητα επιχειρεί να ανασκοπήσει κριτικά τις διαφορετικές μεθόδους ανάλυσης και να συνθέσει μεθόδους καταγραφής των χαρακτηριστικών του και της 'ποιότητας' του ή του 'χαρακτήρα' του, μαζί με αρχές σχεδιασμού με βάση τις διαφορετικές αναλύσεις που παρουσιάστηκαν στη προηγούμενη ενότητα.

Το περιεχόμενο κάθε ενότητας είναι διαφορετικό. Ορισμένα μέρη είναι κείμενα ήδη δημοσιευμένα (αποσπάσματα από βιβλία ή επιστημονικά άρθρα) και άλλα είναι κείμενα γραμμένα από τον διδάσκοντα ειδικά για τις σημειώσεις αυτές. Τα κείμενα που είναι ήδη δημοσιευμένα θα σας βοηθήσουν να κατανοήσετε καλύτερα ορισμένες από τις έννοιες και τις τεχνικές του μαθήματος και θα σας δώσουν και πολύτιμο εμπειρικό υλικό παραδειγμάτων. Παρόλα αυτά, η δική σας ενεργοποίηση και αναζήτηση επιπλέον πηγών είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Τέτοιες πηγές θα βρείτε στο τέλος των σημειώσεων και σε κάθε άρθρο που περιλαμβάνεται στις σημειώσεις.

2.1.1 Θεματολογία Διαλέξεων

Το μάθημα ολοκληρώνεται σε 13 διαλέξεις, 1,5 ώρας διάρκειας η κάθε μια. Άλλα 13 εργαστηριακά μαθήματα 1,5 ώρας συμπληρώνουν τις παραδόσεις. Τα θέματα που θα αναπτυχθούν σε κάθε διάλεξη είναι:

A/A	Θέμα Διάλεξης
1	Εισαγωγή στο μάθημα, παρουσίαση του περιεχομένου και της προβληματικής του μαθήματος. Γενικοί ορισμοί και μέθοδοι ανάλυσης που θα χρησιμοποιηθούν (Μέρος I).
2	Γενικοί ορισμοί και μέθοδοι ανάλυσης που θα χρησιμοποιηθούν (Μέρος II). Η πολυσημία της έννοιας του τοπίου και η 'ολότητα' ως βασικό χαρακτηριστικό του
3	Η πολιτισμική ανάγνωση του τοπίου. Η εμπειρία του τοπίου, συμβολικά τοπία και ιστορίες πολιτισμικών τοπίων.
4	Αντίληψη, συμπεριφορά και αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το τοπίο: θεωρητικές και αναλυτικές προσεγγίσεις (Μέρος I).
5	Τυπολογίες τοπίων: Η γεωλογική ανάλυση.
6	Τυπολογίες τοπίων: Η οικολογική ανάλυση.
7	Τυπολογίες τοπίων: Η παραγωγική ανάλυση (Μέρος I).
8	Τυπολογίες τοπίων: Η παραγωγική ανάλυση (Μέρος II).
9	Τυπολογίες τοπίων: Η οπτική, αισθητική και φυσιογνωμική ανάλυση.
10	Τυπολογίες τοπίων: Τα τοπία ως προστατευμένες περιοχές
11	Προς μια μέθοδο ανάλυσης του τοπίου (Μέρος I)
12	Προς μια μέθοδο ανάλυσης του τοπίου (Μέρος II).
13	Προς μια μέθοδο ανάλυσης του τοπίου (Μέρος III). Ανακεφαλαίωση του μαθήματος.

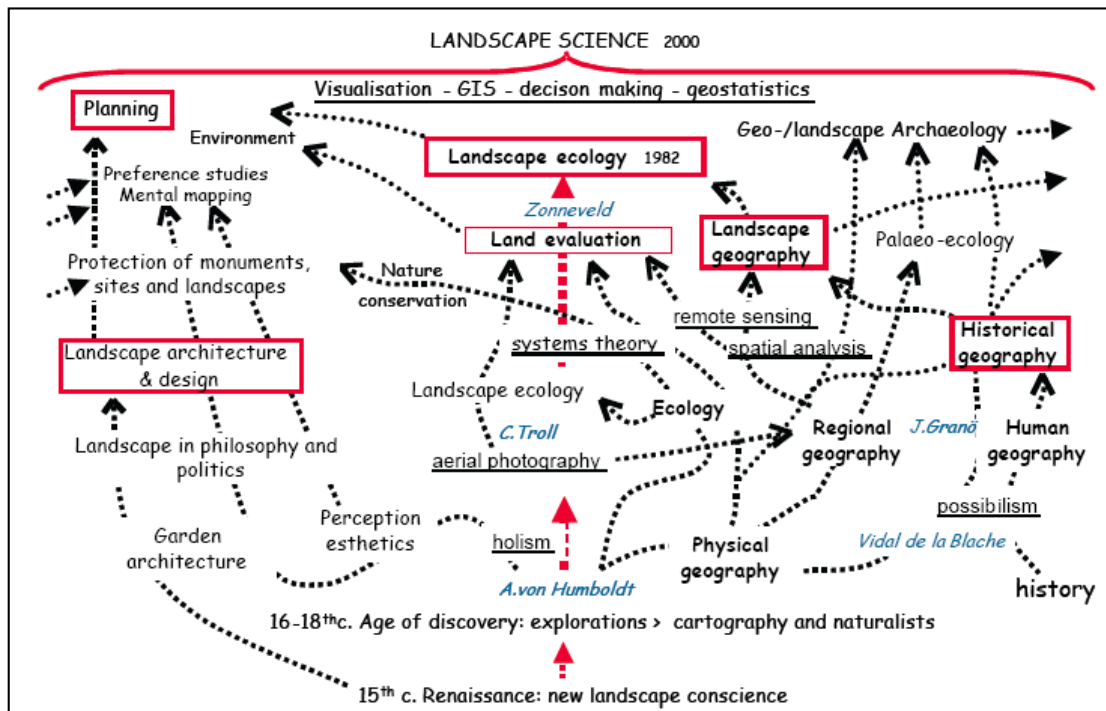
2.2 Εισαγωγή στο Μάθημα, Παρουσίαση του Περιεχομένου και της Προβληματικής του Μαθήματος

Το Μάθημα 'Ανάλυση και Αντίληψη Τοπίου' είναι ένα μάθημα με εξαιρετικά ευρύ περιεχόμενο και συγκεκριμένα όρια, καθώς η ίδια η επιστήμη του τοπίου δεν έχει ακόμη ξεκαθαρίσει πολύ ικανοποιητικά το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται. Αυτό οφείλεται στο ότι η επιστήμη του τοπίου είναι ένα νέο πεδίο μελέτης, το οποίο 'κατάγεται' από πολύ διαφορετικές μεταξύ τους επιστήμες, οικολογικές, οικονομικές και πολιτισμικές (Wascher, 1999; Palang et al., 2005). Μια ενδεικτική και όχι αναλυτική παρουσίαση των διαφορετικών επιστημονικών πεδίων που διεκδικούν μέρος της 'πατρότητας' της επιστήμης του τοπίου περιλαμβάνει 'πρακτικές' και 'εμπειρικές' επιστήμες (όπως γεω-πληροφορική, γεωπονικές επιστήμες, αγρονομία, οικολογία, αρχιτεκτονική, αρχαιολογία, κτλ.), μαζί με 'θεωρητικές' επιστήμες (όπως η πολιτισμική γεωγραφία, οι επιστήμες μελέτης της συμπεριφοράς, η κοινωνιολογία, κτλ). Από την απλή αναφορά των επιστημών αυτών, φαίνεται ότι χρησιμοποιούν πολύ διαφορετικές μεθόδους ορισμού των εννοιών που μελετούν, εύρεσης και ανάλυσης των δεδομένων που χρησιμοποιούν και εξαγωγής των συμπερασμάτων. Το γεγονός φαίνεται και από τους διαφορετικούς ορισμούς του τοπίου που θα δούμε στην επόμενη ενότητα των σημειώσεων. Στην εικόνα 1 φαίνεται ένα 'οικογενειακό δέντρο' της επιστήμης του τοπίου (Antrop (υπό έκδοση)), το οποίο προσφέρει μια γενική εικόνα αν και αναγνωρίζεται ότι ακόμη η κατάσταση χαρακτηρίζεται γενικά από μάλλον 'φτωχή'

ενσωμάτωση των διαφορετικών εννοιών και μεθόδων σε ένα κοινό πλαίσιο (Tress et al., in press).

Το γεγονός αυτό έχει δύο σημαντικές συνέπειες για το μάθημα:

Η πρώτη έχει να κάνει με τους ορισμούς των εννοιών και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται σήμερα και που θα διδαχθούν. Οι ορισμοί των εννοιών στις επιστήμες είναι ένα πολύ σημαντικό θέμα, καθώς ακόμη και λεπτές διαφορές στις αποχρώσεις των εννοιών που χρησιμοποιούνται μπορεί να διαφοροποιήσουν εντελώς το πλαίσιο αναφοράς τους και να καταλήξουν τελικά σε 'διαφορετικές γλώσσες' με αποτέλεσμα την αδυναμία συνεννόησης και συζήτησης μεταξύ όσων χρησιμοποιούν τις λέξεις και τις έννοιες με διαφορετικό τρόπο. Είναι έτσι πολύ σημαντικό να καθορίζουμε και να ξεκαθαρίζουμε τις έννοιες στις οποίες αναφερόμαστε και να προσπαθούμε να τις χρησιμοποιούμε με τρόπο συμβατό με προηγούμενους ορισμούς και έννοιες και σύμφωνα με την καθιερωμένη επιστημονική πρακτική. Οι επιστημονικοί νεολογισμοί άλλωστε είναι αποτέλεσμα προσεγγίσεων διαφορετικών από τις ως τότε καθιερωμένες, για τις οποίες απαιτείται ένα καινούργιο λεξιλόγιο, για να τονίσει τις διαφορές από τις προηγούμενες έννοιες. Όλα αυτά δεν σημαίνουν βέβαια ότι το περιεχόμενο και ο τρόπος χρήσης των λέξεων και των εννοιών που αντιπροσωπεύουν παραμένει σταθερός και αναλλοίωτος σε μεγάλες χρονικές περιόδους. Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει: το περιεχόμενο και ο τρόπος χρήσης των λέξεων και των εννοιών διαφοροποιείται συνεχώς. Τα παραδείγματα αφθονούν. Έτσι, ένας γεωγράφος των αρχών του 20^{ου} αιώνα θα είχε σημαντικές δυσκολίες να κατανοήσει το περιεχόμενο της έννοιας του τοπίου σήμερα. Προκύπτει έτσι μια ανάγκη παράθεσης πολλών διαφορετικών ορισμών των εννοιών που απαιτούνται για την κατανόηση των μεθόδων και των εργαλείων ανάλυσης, αλλά και η ανάλυση πολλών διαφορετικών μεθόδων και εργαλείων. Η ανάγκη αυτή είναι δυνατόν να προξενήσει σύγχυση σχετικά με το τι είναι 'σωστό' και 'λάθος' σε αναλύσεις τοπίων. Η λύση που προτιμήθηκε εδώ είναι η σύντομη καταγραφή πολλών διαφορετικών μεθόδων (Κεφάλαιο 4) και μια παρουσίαση έπειτα ορισμένων γενικών μεθόδων ανάλυσης που είναι σύνθεση πολλών επιμέρους μεθόδων και που μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμα εργαλεία.

Εικόνα 1. Η ανάπτυξη της επιστήμης του Τοπίου (πηγή: Antrop, (in press), p. 32).

Η δεύτερη αναφέρεται στην ίδια την ύλη που πρέπει να καλυφθεί. Όπως γίνεται αντιληπτό από τα προηγούμενα, οι απαιτήσεις κάλυψης τόσων διαφορετικών θεριών και μεθόδων θα απαιτούσαν πολύ θεωρητικό υλικό και ακόμη περισσότερα παραδείγματα. Στις σημειώσεις αυτές όμως προτιμήθηκε η σύντομη αναφορά σε όσο το δυνατόν περισσότερες διαφορετικές προσεγγίσεις και μεθόδους για να μείνει το σύνολο του υλικού των παραδόσεων σχετικά μικρό και έμφαση σε δύο γενικές μεθόδους ανάλυσης που συνδυάζουν αρκετές από τις παραπάνω μεθόδους μαζί με την κριτική τους. Έτσι, μπορείτε να έρθετε σε επαφή με πολλές μεθόδους και εργαλεία έρευνας και να έχετε στο τέλος του μαθήματος αποκτήσεις γνώσεις και δεξιότητες που θα σας βοηθήσουν να αναλύετε τοπία με διαφορετικές μεθόδους.